

»POLEMIKA« Z ZAMENJAVO VLOG

Moje opozorilo na »Pozabljeni liberalni naskok na Slovensko Matico leta 1886« med odlomki iz mojih *političnozgodovinskih* opomb k peti knjigi Prijateljeve *Slovenske kulturnopolitične in slopstvene zgodovine 1848—1895* je pobudilo Franceta Bernika k »polemiki« takšne vrste, kakršni naj bi se ogibali, če hočemo vzdržati prevzeto kulturno raven v naši znanstveni publicistiki.

Bernik je prav dobro razumel (v svojem četrtem odstavku), da mi je tisti »dogodek v razvoju Slovenske Matice«, na katerega sem opozoril kot na »pozabljenega«, »rabil zgolj kot sredstvo, za dokaz, kako napačna naj bi bila Prijateljeva [tako je nisem označil, marveč kot »krivo predstavo v Prijateljevi ‚šoli‘«, to pa nikakor ne pomeni isto!] teza, po kateri naj bi [bila] klerikalna frakcija pod okriljem ‚sloge in miru‘ v osemdesetih letih neprestano krepila svoj položaj v slovenskem družbenopolitičnem življenju na račun našega ‚kriptoliberalizma‘, tj. staroslovensko-klerikalni frakciji nasprotno mladoslovenske-kriptoliberalne. Res sem hotel s preprostim opisom tistega »liberalnega naskoka« na Matico samo omajati to »krivo predstavo«; ta »dogodek« je namreč najbolje pokazal, da »se je takrat pod pokrovom ‚miru in sloge‘ tehtnica kar lepo nagnila h kriptoliberalni frakciji, ne da bi bila nasprotna frakcija sposobna kakšnega občutnega povračila«.

Ob to mojo tezo se Bernik ne zadeva niti z besedico in prav tako ne zagovarja tiste nasprotne teze, ki sem jo označil kot krivo. Vendar pa se je ob mojem opozorilu ustavil pod zaglavjem »Zgodovinska resnica ali legenda?« tako, kakor da bi bil imel braniti »zgodovinsko resnico« pred neko mojo »legendo«. A vse to »nasprotje« je iz trte izvito.

Bernik si je svojo psevdopolemiko omogočil tako, da je moje opozorilo na »liberalni naskok« iztrgal iz mojega političnozgodovinskega okvira, kjer je ves njegov smisel, in ga prestavil v svoj okvir — ki je mojemu popolnoma tuj — zgodovine »dejavnosti v odboru« Slovenske Matice! Čeprav je v svojem četrtem odstavku izrazil spoznanje, da je moje opozorilo »polemično« le do »krive predstave« o premikanju težišča od »prekrotke« kriptoliberalne frakcije k nasprotni, me je Bernik nato samovoljno prestavil v polemično opreko z nekimi predstavami o »dejavnosti v odboru« Slovenske Matice pred letom 1886 in po njem, kamor se nisem postavil s svojim opozorilom, ker o dejavnosti Matice nisem razpravljal in glede nje nisem nikogar popravljal — tudi Bernika ne!

Bernikovo »polemično« ravnanje z menoj bi najbolje označil tako, da me je meni nič tebi nič postavil za — sozgodovinarja Slovenske Matice, njemu odgovornega za vse morebitno neznanje o njej v slovenski javnosti!

Toda meni ni sploh prišlo na misel, da bi se ukvarjal z zgodovino dejavnosti Matice, in tega posla nimam v svojih načrtih.

Zato se nimam za poklicanega, da bi izražal kakršne koli sodbe o »dejavnosti v odboru« Slovenske Matice; do takšnih sodb nisem upravičen, ker nisem uporabil niti časa niti truda za študij te dejavnosti. Takšne sodbe bi pač morale biti šušmarske, kakršne so npr. nekatere sodbe nekih kulturno-zgodovinskih ali literarnozgodovinskih piscev, ki si lastijo pravico izražati

sodbe o političnozgodovinskih zadevah kljub temu, da niso za njihov študij žrtvovali nobenega časa ne truda...

Tudi v opisu »liberalnega naskoka na Slovensko Matico leta 1886« nisem hotel izraziti niti nisem izrazil nobene svoje sodbe o »dejavnosti v Matičnem odboru«, ko sem navajal iz Levčevega poročila o delu Slovenske Matice v letu 1887, da »se povsod kaže mal, a vendar lep napredek«, in ko sem to Levčevo sodbo vnaprej parafraziral z besedami, da »se je na osnovi novega sorazmerja sil — s prevlado liberalne inteligence — nadaljevalo v Matici brž zboljšano složno delo«. Če Berniku ta Levčeva teza o takratnem »malem napredku« v delu Matice ni sprejemljiva, naj bi opravil z — Levcem in se ne spravljal nadme, ki sem vso odgovornost zanjo prepustil — Levcu!

Toda iz vsega — tudi v tem pogledu ne dovolj jasnega — Bernikovega pisanja ni mogoče razbrati, da bi mu bilo šlo za to, da ta Levčeva pohvala ne bi obveljala. Le zato, da bi se me sploh mogel lotiti — in za to mu je šlo — je moja navedbo in parafrazo Levčeve pohvale napihnil v — »prepričevanje o tem, da so bili pozitivni rezultati volitev [tj. »liberalnega naskoka] takoj [!] vidni v delu Matičnega odbora«, in v — »dokazovanju drugačnega, »brž zboljšanega« dela odbora, v katerega so bili izvoljeni tudi »nesporazumni« kandidati iz vrst »bojevitih« liberalcev«. (Le mimogrede naj pripomnim, da teh nisem nikjer imenoval »bojevite« liberalce«, marveč sem zapisal le oznako, da je bila »Slovanova« skupina — bojevitejši del kriptoliberalne frakcije.) Bernik si je tako sam pripravil »polemično« izhodišče, ki mu ga nisem ponudil: Prav nobenega takšnega »prepričevanja« in »dokazovanja« namreč v mojem prikazu ni, ker se vprašanja, koliko in kako se je v leta 1886 prenovljenem odboru Slovenske Matice zboljšala dejavnost Slovenske Matice, sploh nisem loteval in se zanj sploh nisem zanimal v okviru svojih političnozgodovinskih študij!

Le če bi bil pisal zgodovino Slovenske Matice — česar pa se nisem lotil — bi bila umestna Bernikova kritika, češ da sem »se ozko koncentriral na en sam dogodek in [da sem] osamil ta dogodek od ostalega dogajanja v »Matici««. Tu tiči namreč po Berniku — »bistvena pomanjkljivost Kermavnerjevega polemičnega sestavka«, pri čemer je krivo tudi njegovo označevanje mojega opozorila na pozabljeni »liberalni naskok« na Matico kot nečesa »polemičnega« izven njegovega političnozgodovinskega pomena!

Docela neumljivo si zgodovinar Slovenske Matice Bernik zamišlja neke bralce, ki bi morali iz mojega opozorila na ta »liberalni naskok« črpati vse znanje o razvoju Slovenske Matice, ko meni, da bi mogli ali celo morali »dobiti vtis, da se pred »prelomnim dogodkom« leta 1886 ni dogajalo v Matici nič pozitivnega in da tudi potem ni bilo razen novo izvoljenih liberalcev v njenem vodstvu [drugih] naprednih izobražencev, ki bi si bili prizadevali dvigniti to vsenarodno kulturno ustanovo iz mrtvila Bleiweisove dobe«. Za vse neznanje tistih bralcev glede razvoja Matice naj bi bil odgovoren jaz zaradi tega, ker sem opozoril na neko političnozgodovinsko važen trenutek v njeni zgodovini!

Ker se nisem ukvarjal z »dejstvi iz razvoja in zgodovine Slovenske Matice v osemdesetih letih«, je popolnoma umljivo in opravičljivo, da »poznam premalo [teh] dejstev«, ki jih nekaj navaja Bernik, ne da bi vendar nesrečni bralec mogel videti, zakaj to dela v »polemiki« z menoj!

Z zgodovino Slovenske Matice se ukvarja Bernik, medtem ko je moje področje politična zgodovina. Zato je brezpredmetno Bernikovo ugotavljanje, češ da »je Kermavnerjeva analiza dela Slovenske Matice v tem času... izostala«!

Bernik si je skratka omogočil »polemiko«, ki jo lahko označim kot — »nemogočo«, tako, da je zamenjal vloži: namesto sebe je postavil za zgodovinarja Slovenske Matice mene in po vsej sili hoče, da bi moral vse o dejavnosti Matice vedeti in povedati jaz! Takšno ravnanje s seboj — kot z zgodovinarjem Slovenske Matice — sem si »na svojo nesrečo« prislužil očitno takrat, ko sem bil mimogrede označil kot »meglen« Bernikov podatek v zgodovinskem pregledu Slovenske Matice v zborniku ob njeni stoletnici, češ da »se je v vodstvu Matice v osemdesetih letih res nekoliko [!] zmanjšal sicer še vedno prevladujoči vpliv klerikalnih odbornikov«, in ko sem pri tem terjal odgovora na vprašanje: »V kakšnem sorazmerju« sta bili zastopani v Matičnem odboru obe frakciji narodne stranke in za »koliko in pa kako« se je takrat zmanjšal vpliv staroslovensko-klerikalne frakcije in narasel vpliv mladloslovensko-kriptoliberalne? Zaradi tega mojega posega na njegovo področje je Bernik menil, da zaslužim njegovo »polemiko«, ker sem spravil na beli dan neko njegovo »zamudo« in mimo njega prispeval k zgodovini Slovenske Matice (za kar pa mi bo zgodovinopisje hvaležno).

Bernik se je očitno spravil v to »polemiko« zoper mene samo zaradi tega, da bi nekako pokril ali opravičil svojo »zamudo«. Ker je »liberalni naskok« prezrl, skuša zdaj čim bolj zmanjšati njegov pomen, češ da ni bil »nič hudo pretresljivega« za Matico, da ni videti »nobenih sledov, nobenih posledic« tistega »naskoka« za Matično delo, da od njega »navedeno gradivo prepričljivo [?!] govori proti domnevni prelomnici v Matici leta 1886«! Zbegani bralec se mora vprašati: Kaj pa je potem s tistim »zmanjšanjem vpliva klerikalnih odbornikov« v Matici, o katerem je pisal Bernik pred Kermavnerjem? Ali takšnega zmanjšanja sploh ni bilo takrat in Bernik odstopa od svojega izsledka? Ali pa vendarle ta izsledek drži, le da ni v nobeni zvezi z uspešnim »liberalnim naskokom« leta 1886? Sama huda vprašanja za Bernika, ki je samega sebe v tej nepremišljeni »polemiki« zmedel, saj ne ve več, k čemu je kot zgodovinar Slovenske Matice »poklican«, namreč: nuditi bralcem jasno predstavo o osnovnih dejstvih Matičnega razvoja, med drugim tudi o tem, za koliko se je zmanjšal vpliv dotlej krepko večinskega staroslovensko-klerikalnega dela v Matičnem odboru, ko je z »liberalnim naskokom« prišel »ob dotedanjo prevlado«! Namesto da bi bil prišel na dan z jasno predstavo o tem — ali pa povedal, da si iz gradiva, ki mu je na voljo, takšne predstave ne more ustvariti — se zadovoljuje s tem, da mojo tezo, da »so liberalci z nenadnim napadom spravili konservativce v odboru Matice ob dotedanjo prevlado«, označuje kot tolikanaj »nejasno in večumno«, da spričo nje »bralec res lahko samo še ugiba, kaj je hotel avtor z njo povedati«! A bralec je lahko samo zaradi tega nesrečen, ker mu Bernik ne nudi nobene jasnosti in ga zaustavi pri tem, da označi kot — nedokazan in nedokazljiv« moj »sklep«, ki sem ga izrazil takole: »Kajpak ni šlo in ni moglo — v okviru »miru in sloge« — iti za to, da bi konservativce iztisnili iz odbora Matice in jim odvzeli vsakršen vpliv, vendar moramo presoditi, da odtlej ta vpliv ni več prevladoval, brž ko si ogledamo odborovo skupno priporočilo za novih deset

odbornikov, ki jih je bilo treba izvoliti naslednje leto 1887: med priporočenimi sta bila le dva konservativca-duhovnika...«

Tega mojega podatka iz leta 1887 Bernik sploh ni navedel v svoji »polemiki«, čeprav se z mojim prikazom »liberalnega naskoka« v prejšnjem letu veže v eno, pač za slehernega bralca — z edino izjemo Franceta Bernika — prepričljivo ugotovitev o tem, da od leta 1886 vpliv konservativcev v Maticinem odboru ni več prevladoval ali ni bil več odločilen! Le ker mojega sklepa ni mogel ovreči ali omajati in ker ni mogel obnoviti svoje teze, da je tudi po prelomu »v osemdesetih letih... še vedno prevladoval vpliv klerikalnih odbornikov«, je njeno osnovo pred bralcem prikril.

Odveč bi bilo še kaj razpravljati o tem, kdo je grešil in greši nad bralci, kdo prispeva k osvetljevanju preteklega dogajanja — v Matici in izven nje — a kdo žrtvuje zgodovinsko resnico zaradi prestiža (kar pa se vselej maščuje)!

Za zaključek: Res sem pri profesorju Raiču po krivi asociaciji zapisal ime Vekoslav namesto Anton, kar je vse obsodbe vredna površnostna napaka; toda kljub temu — edinemu upoštevnomu — popravku pomeni Bernikova »polemika« primer »nemogoče« ali nedopustne »polemike« z zamenjavo vlog in z ogibanjem v tem »sporu« bistvenim dejstvom in okoliščinam.

Dušan Kermavner

SREČANJA

PARIŠKI VRABČEK

1

Znana pariška dvorana *Olympia* 29. decembra 1960:

Bobni, napovedovavec, ki napoveduje sodelujočega solista na harmoniki pa zbor, orkester in dirigent, nato pa s posebnim poudarkom in s posebno radostjo v glasu, z radostjo, ki ni naučena, izmišljena, ampak globoko pristna in občutena, napove: »*Voici Edith Piaf*« (Pred vami je Edith Piaf). Buren aplavz občinstva, orkester intonira začetne takte njene znane pesmi *Hymne à l'amour* (Himna ljubezni), mednje pa se mešajo ploskanje in vzkliki, ki preglasijo avizo in izbruhnejo v spontano, enkratno ovacijo.

Zavesa se vzdigne:

Na odru se pojavi in stopi pred mikrofona drobno, krhko žensko bitje, oblečeno v preprosto črno obleko, s preprosto pričesko, brez kakršnegakoli okrasja, ki ga ponavadi opazimo pri koncertantih; na prsih ima samo velik zlat križ, posut z dragulji, ki ji ga je podarila njena poročna priča Marlene Dietrich ob njeni prvi poroki in ki zanj pravi, da ji prinaša srečo. To bitje na odru se smehlja, smehlja z malce resigniranim izrazom, in ko ploskanje vendarle preneha, napove z nizkim, skoraj nekoliko vulgarnim glasom prvo pesem svojega *Recitala 1961, Les mots d'amour* (Besede ljubezni). Potem ko jo odpoje, izbruhne naravnost furiozen aplavz, nato napove spet novo pesem, ki ji seveda spet sledi aplavz, pa spet pesem in spet aplavz in pesem in aplavz in pesem in aplavz... In ko zapoje šanson *Mon vieux Lucien* (Moj stari Lucien), se nekje v začetku zmoti, ustavi muziko in se opraviči občinstvu, to pa ji začne ploskati in pevka začne pesem znova.